

Nr 6.*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om visst tillägg till 1 § lagen rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner.*

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 247, av herr *Ståhl m. fl.* hemställes, »att riksdagen beslutar antaga ett tillägg till Lag rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner, den 21 juni 1946, 1 §, av följande innebörd: Dock må sammanläggning icke ske mot befolkningens uttalade mening i de fall, då nuvarande kommun därav skulle lida mer avsevärt ekonomiskt men, då den nybildade kommunen skulle få sitt förvaltningscentrum förlagt till tätort belägen i annan kommun, eller då kommunen på grund av stort yttinnehåll och geografiska betingelser i övrigt skulle bli uppenbart svåradministrerad; samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför lämpad lagtext».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

I 1946 års lag rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner föreskrives, att en allmän översyn av kommunindelningen i riket skall äga rum i syfte att möjliggöra genomförandet av en med hänsyn till de kommunala förvaltningsuppgifternas omfattning och beskaffenhet samt förhållandena i övrigt lämplig indelning av riket i borgerliga kommuner. Vid indelningsändring i anledning av översynen må, när förhållandena därtill föranleda, kommuner sammanläggas utan hinder av vad eljest är stadgat om villkor för ändring i kommunal indelning. Vidare innehåller lagen bestämmelser om sättet för sammanläggningsförfarandet. Sedan varje länsstyrelse verkställt utredning i ämnet uppgöres ett preliminärt förslag till indelning av länet i kommuner. Över förslaget inhämtas yttrande från de av sammanläggningarna berörda kommunerna samt från landstingens förvaltningsutskott. Härefter översändas de i anledning av yttrandena eventuellt överarbetade förslagen till kammarkollegiet. Kammarkollegiet har att, efter den ytterligare utredning som kan visa sig erforderlig, överlämna förslagen med eget utlåtande till Kungl. Maj:t, som beslutar i de särskilda indelningsärendena.

I enlighet med de av 1946 års riksdag (skr. nr 340) godkända riktlinjerna för indelningsarbetet gäller vidare, att två av Kungl. Maj:t utsedda personer med praktisk erfarenhet från kommunalt arbete ingå i den avdelning av kollegiet, som handlägger dessa ärenden. Ytterligare deltagar en av Kungl. Maj:t utsedd representant för varje län vid beredningen inom kammarkollegiet av de förslag, som röra länet.

Enligt riktlinjerna för den kommunala nyindelningens genomförande skall eftersträvas en kommunstorlek å omkring 3 000 invånare med en minimi-

gräns på 2 000 invånare. Såsom skatteunderlag räknades med lägst 8 000—10 000 kronor. I såväl propositionen i ämnet (nr 236/1946) som i konstitutionsutskottets av riksdagen godkända utlåtande (nr 19) framhölls emellertid, att de allmänna grunderna för den nya kommunindelningen ej alltid kunde följas med hänsyn till de skiftande betingelserna i vissa fall. Konstitutionsutskottet uttalade härom:

Ehuru utskottet som ovan sagts ansluter sig till tanken på en fixerad minimigräns, vill utskottet, bland annat i anledning av ovan angivna motioner, betona, att denna gräns icke kan bli undantagslös. Icke blott ökommuner eller kommuner med jämförliga kommunikationssvårigheter kunna bilda undantag från minimiregeln, utan även i andra fall, där mera betydande olägenheter skulle uppkomma genom en sammanslagning, böra avvikelser från den uppställda regeln kunna äga rum. Huruvida en kommun med mindre invånarantal än 2 000 kan anses äga förutsättning att på ett tillfredsställande sätt fylla de anspråk, som böra ställas på en kommunal förvaltnings- och självstyrelsenhet, må i förekommande fall prövas med hänsyn tagen icke blott till befolkningstal och skatteunderlag utan även till andra faktorer såsom geografiska betingelser, bebyggelser och kommunikationsförhållanden, existerande indelningar, befintligheten av lämpligt beläget administrativt centrum, de ekonomiska och kulturella förbindelsernas inriktning m. m. I de fall då fråga uppkommer om sammanläggning av stad eller köping med landskommun bör vid ställningstagande till ifrågasatt indelningsändring särskild hänsyn tagas till de speciella omständigheter, som därvid kunna tala för bibehållandet av gällande indelning.

Nödvändigheten av hänsynstagande till ortsbefolkningens mening betonas likaledes av utskottet, som yttrade:

Att såsom flertalet motionärer framhållit, nödig hänsyn skall tagas till förefintligheten av en utpräglad folkmening har klargjorts genom uttalanden av kommittén och föredraganden. Utskottet anser det självklart, att hänsyn tages till en bestämd folkmening inom berörda kommuner så långt detta är förenligt med reformens huvudsyfte och i de enskilda fallen en lämplig indelning kan åstadkommas. Införandet av vetorätt för kommunerna gentemot indelningsförslag är däremot enligt utskottets mening icke förenligt med förslagens karaktär av allmän reglering.

För att underlätta genomförandet av nyindelingen och undanröja olägenheter under övergångstiden hade kommunindelningskommittén föreslagit utgivandet av s. k. övergångsbidrag, en anordning, vartill departementschefen och riksdagen anslöto sig. Kommittén hade härom uttalat:

Att övergångsbidrag icke bör utgå för mindre skattehöjningar som ur anpassningssynpunkt äro av ringa betydelse är självfallet. Överstiger den genom kommunsammanslagningen vållade skattehöjningen icke 50 öre, synes sådant bidrag icke böra ifrågakomma. Redan genom en sådan rimlig begränsning skulle det stora flertalet kommuner vara uteslutna från utjämningsförfarandet. Övergångsbidraget bör efter Kungl. Maj:ts bestämmande i varje särskilt fall i samband med förordnandet om sammanslagningen anpassas så, att skatteökningen för skattedragarna inträder successivt med högst 50 öre vartannat år. Anledning att tillämpa mindre ökning än 50 öre vartannat år, torde endast undantagsvis förekomma. Efter sådana grunder kan en skatteskillnad av högst 3 kronor avvecklas under en tioårsperiod. Då skatteskillnaderna mera sällan torde uppgå till två kronor, torde övergångsbidra-

gen i regel kunna upphöra tidigare än efter tio år. I enstaka undantagsfall kan det emellertid tänkas, att den beräknade skatteskillnaden uppgår till mer än 3 kronor. I sådana fall torde Kungl. Maj:t i samband med förordordnandet om indelningsändringen böra — med hänsyn till de mer eller mindre ömmande omständigheter som kunna föreligga — bestämma huruvida ytterligare övergångsbidrag må utgå. Bidrag bör icke utan mycket starka skäl utsträckas över en tioårsperiod. Maximering av den periodiska höjningen till 50 öre per tvåårs intervall samt intet bidrag efter tio år torde vara fördelaktigare för kommunen än högre maximum eller kortare intervall.

De av motionärerna i vissa fall befarade ekonomiska konsekvenserna av sammanläggningarna torde icke behöva uppkomma med hänsyn till de sistberörda övergångsbidragen. Vad angår frågan om förläggandet av de nybildade kommunernas förvaltningscentrum bestämmes detta av kommunerna själva, varför föreskrifter härom icke kunna lämnas av indelningsmyndigheterna. Till spörsmålet om undantag från de allmänna indelningsgrunderna i anledning av geografiska förhållanden och kommunikationer inom kommunerna, har riksdagen såsom ovan visats tagit ställning vid angivandet av riktlinjerna för sammanläggningarna. Indelningsarbetet har vidare fortskridit därhän, att flertalet länsstyrelser ingivit sina förslag till kammarkollegiet. Ett tillägg till 1946 års indelningslag i den av motionärerna föreslagna lydelsen skulle följaktligen kunna föranleda osäkerhet om tolkningen av förut givna direktiv rörande sammanläggningsarbetet. Dessutom ankommer det i sista hand på Kungl. Maj:t att vid prövningen av indelningsförslagen tillse, att de av riksdagen godkända grunderna iakttagas, enligt vilka vederbörlig hänsyn skall tagas till sådana lokala förhållanden, som böra föranleda undantag från de allmänna indelningsreglerna utan att reformens huvudsyfte därigenom förfelas.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 februari 1948.

På konstitutionsutskottets vägnar:

JONES ERIK ANDERSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Gottfrid Karlsson, Karl August Johanson, Hjalmar Nilsson*, Björck*, Mattsson, Gustavson, Hällgren, Sandberg* och Bergh; samt

från andra kammaren: herrar Thorell, Pettersson i Norregård, von Friesen*, Nilsson i Göteborg*, Nolin, Norén, Spångberg, fru Björck, herr Hægblom och fru Svedberg.

* Ej närvarande vid justeringen.